

МИНАЛО И НАСТОЯЩЕ НА СЕЛО СЕСЛАВ, КУБРАТСКО (ЕТНОЛОЖКО ИЗСЛЕДВАНЕ)

Севим Куртчу

PAST AND PRESENT OF THE VILLAGE OF SESLAV, KUBRAT REGION (ETHNOLOGICAL STUDY)

Sevim Kurtchu

Abstract: *The study examines the geographical location, history and etymology of the village of Seslav. Establishments and shops are introduced. Education is considered in school – past and present. Bilingualism among students is presented – Turks and Roma. Two prayer houses are being studied - a mosque and a chapel. The problems of the population are pointed out.*

Keywords: *village, education, Turks, Roma, problems.*

Увод

През последните години изследвам семейните обичаи на етнокултурни групи в Североизточна България. Интервюирам различни хора – млади и възрастни, отзивчиви и отегчени. Респондентите преживяват отминали събития, чувстват носталгия и лека тъга по отминалото време. Днес живеем в материален свят – свят на показност, суета и липса на човещина.

В тази статия се опитвам да представя променената ценностна система на хората от малкото село Сеслав. Показвам глобални проблеми – неуважение към училището като институция, липсата на образование като ценност, променен религиозен модел, „неразрешими“ въпроси на микрообществото.

Методика

Обект на изследване са българи християни, турци сунити, роми мюсюлмани, уста миллет (майстори роми, изповядващи исляма, които се самоопределят като турци) и няколко семейства, изселници от гр. Бурса, Република Турция.

По данни на Националния статистически институт (НСИ) за 2021 г. в с. Сеслав живеят 729 души:

- 84,6% българи;
- 8,4% турци;

- 4,4 % роми;
- 1,3% друга етническа група;
- 0,3 % не могат да се самоопределят;
- 1,0% не желаят да отговорят¹.

Данните представят българите като мнозинство, но в действителност преобладава ромската етническа група, следвана от турската и българската.

Емпиричната етноложка информация е събрана с класическите методи на структурирано интервю и свободни беседи, като от 10 февруари до 10 март 2024 г. са проведени 16 интервюта. Профилът на интервюираните е следният: жени и мъже на възраст от 31 до 82 години. От тях 13 са турци (10 жени и 3 мъже), ром мюсюлманин – 1, жени уста миллет – 2, мъж уста миллет – 1. Те живеят в селото, работят в сферата на образованието, земеделието и търговията.

Географска характеристика

Село Сеслав се намира на 14,9 км северозападно от град Кубрат и 43,2 км североизточно от град Русе. По данни на НСИ селото е причислявано към две области: Русе и Разград. Към днешна дата е в област Разград [**Национален регистър на населените места...**, pass.].

Землището на селото е 15 000 дка, разположено е на равен терен. На юг граничи със селата Беловец и Тетово, на запад – Кошарна и Стамболово, на север – Черешово и Юпер, на изток – Божурово и Горичево. Попада в северния и средния климатичен район на Дунавската равнина. Климатът е умереноконтинентален, характеризира се със сравнително горещи, летни и зимни сезони. Преобладаващият вид почви са черноземните, предпоставка за получаване на високи добиви от зърнени култури (пшеница, ечемик, царевича), трайни насаждения и зеленчуци. Разпространена е широколистна (цер, летен дъб, зимен дъб) и иглолистна (бор, смърч, ела) растителност [Куртчу, С. 2022, с. 218].

История на селището

В официални османски документи селото е отбелязано за първи път през 1576 г. с името Юруклер [Цветкова, Б., А. Разбойников 1972, с. 52]. Юрукските племена са известни в историята със специфичен поминък и начин на живот. Прочути са като джигити (джигит – конник, който се отличава с войнствен характер, отлична езда и умело боравене с оръжие), състезатели на коне [Куртчу, С. 2022, с. 219]. Това твърдение се потвърждава и в изследването на Алексей Калъонски, който пише: „Названието *юрук* произлиза от турския глагол *юрумек* и означава избоб-

¹ Данните са от проведеното преброяване през 2021 г. – графа: „Население по етническа принадлежност, статистически райони и области“ към 7.09.2021 г. и преобразувани в проценти [**Население по етническа принадлежност...**, pass.].

що номадец. Те сами се наричали с това име, и то с известна гордост (*бен юрукюм* – „аз съм юрук“)“ [Калъонски, А. 2007, с. 13].

Според преданията и легендите селото съществува от преди 1600 г. и е образувано от три близки села, разположени в известните днес местности Джебрище, Черкезко и Ламбурлука. Преименуването на селото в Сеслав става с МЗ-3072, обнародвана в Държавен вестник на 11 септември 1934 г. [Мичев, Н., П. Коледаров 1989, с. 242].

За мен е истинска гордост, че се докоснах до приключенския роман на Цончо Родев „Мечът на непримиримите“ (1981). В книгата се разказва за живота на българите под византийско владичество. Главният герой Сеслав е готов на всичко, за да облекчи страданията на своите сънародници. В послеслова на книгата авторът обяснява мотивите за създаване на романа. Един ден пътува за работа от София за Кремиковци. Изведнъж привлича вниманието му името на село Сеславци [Родев, Ц. 1981, с. 275]. След две години пътува през Лудогорието за Тутракан. Надпис с табела Сеслав привлича вниманието му. Писателят си задава въпросите: *Кой е този Сеслав? Защо е почитан в две толкова отдалечени краища на България?* Цончо Родев търси информация в трудовете на Васил Златарски, Петър Мутафчиев, Я. Тодоров [Родев, Ц. 1981, с. 276].

При следващите посещения на Цончо Родев в с. Сеславци, на въпроса: *Кой е Сеслав?*, жителите отговарят, че е болярин или хайдутин. В с. Сеслав, Разградско, писателят не среща човек, който да даде някакво тълкувание на името [Родев, Ц. 1981, с. 276]². С голяма радост открих, че на страниците на книгата фигурира местността „Остър меч“. Писателят пожелава на читателите да разберат кой и какъв е бил този герой, когото помнят и славят в двата противоположни края на родината ни, за да изпитахме възторг от делата му и да се почувстваме горди, че сме българи, потомци на юнаци като Сеслав.

По разкази на моята майка Атче Куртчу, дългогодишен библиотекар в читалище „Пробуда – 1936“, сеславчани се събирали в салона на сградата и четели книгата на Цончо Родев. Тя споделя: „Ние се радваме да носим името на този велик родолюбец“; „Имахме желание да разберем за събития за нашето село“ (респ. № 1). Помня, че Наджие Махмудова, работеща като помощен персонал в ОУ „Св. св. Кирил и Методий“, притежаваше ръкопис от книгата. Някои сеславчани смятат, че названието на селото е по името на първия българин заселник – дядо Савчо (Славчо) [Куртчу, С. 2022, с. 219].

Интересна е етимологията на наименованието на селото. На турски език първото значение на думата *ses* е ‘глас, звук’, а второто е ‘шум, вик,

² Смятам, че поради стечение на лоши обстоятелства, писателят не се е натъкнал на подходящия любознателен и родолюбив сеславчанин, който с желание е щял да отговори на въпросите му.

крясък' [Бейрулла, И., А. Азизоглу 1994, с. 497]. Втората сричка от името на селото *lâv* се употребява със значение 'приказки, измислица, глупост, лъжа, крясък' [Бейрулла, И., А. Азизоглу 1994, с. 401]. Понякога сеславчани си казват шеговито, че в селото се чуват много гласове и приказки от хората. Действително всяка сутрин мъжете се събират в центъра на селото и разговарят за различни актуални събития у нас и по света [Куртчу, С. 2022, с. 224]. Новините от центъра се пренасят в пространството на дома. Мъжете споделят със съпругите си новите „клюки“ и анализират събитията. От своя страна, жените разговарят със своите роднини, съседи и приятели. По този начин се разпространява информацията сред любопитните сеславчани.

Горско стопанство

Държавно горско стопанство (ДГС) „Сеслав“ е създадено през 1948 г. С годините неколкократно е преобразувано. На територията на стопанството е създадена първата фазанария за фермерско производство на монголски фазан (1963 г.). На базата на съществуващата фазанария през 1973 г. е устроено и дребно дивечово ловно стопанство „Сеслав“. По-късно стопанството претърпява няколко преобразувания и разширяване на територията си. В този си вид съществува до 1990 г., когато се обединява с горско стопанство „Кубрат“, като запазва и разширява ловностопанската дейност. От началото на осемдесетте години на миналия век стопанството започва да организира международен ловен туризъм, а по-късно – и организиран ловен туризъм [ДГС „Сеслав“ ..., pass.].

Земеделска кооперация „Сеслав“

С любезното съдействие на респонденти успях да получа ценна информация за ЗК „Сеслав“ (респ. № 3). Основана е на 27 юни 2008 г. с председател Йордан Йорданов. През 2016 г. кооперацията се ръководи от Гюлзар Бекирова Салиева. Осигурява се работа на осем работници и се осъществява съвременно конкурентноспособно земеделско производство върху арендувани земи. Извършват се производствени услуги на стопанствата на кооператорите и на други земеделски производители. В кооперацията изпълняват вътрешно- и външнотърговска дейност със собствена продукция. Реализира се внос на техника и инвентар, торове и химикали за нуждите на кооператорите, частните стопани и на други лица. Извършва се агротехническо обслужване и защита. Кооперацията изпълнява кредитна дейност на база встъпителни вноски на членовете и внесени парични средства, удовлетворяващи нуждите на членове и социалното им подпомагане [Земеделска кооперация „Сеслав“ ..., pass.].

Препитанието

Две фамилии обработват земеделски земи. Една част от населението пътува до с. Голямо Враново и гр. Русе и работи в сферата на овощарст-

вото и в шивашките фирми [Куртчу, С. 2022, с. 217]. Няколко мъже са шофьори на тежкотоварни автомобили в турски компании. В селото функционира два магазина, които осигуряват необходими за хората стоки.

Другите групи

Мъжете, които работят в сферата на строителството, не декларират доходи. Преобладаващата част от тях работи на надница. Някои режат дърва, извозват отпадъци, косят трева, копаят септични ями. Мъжете и жените в пенсионна възраст продължават да се грижат за домашната градина.

Криминално проявените

Част от населението демонстрира луксозен начин на живот – високи къщи, красиви коли, бляскави празненства. Тези хора се препитават от доходи с неясен произход.

Съществува определен кръг от мъже и жени, телефонни измамници, които лъжат и отнемат спестяванията на съвестни граждани, някои са арестувани от служители на ГДБОП. Впоследствие се организират досъдебни и наказателни производства и престъпниците получават наказателни присъди. Други прибегват до кражби. Тези хора излежават присъдите си в затвора. За съжаление, сред тях има такива, които не се променят и се превръщат в рецидивисти. Трудно е да кажем дали някои престъпници могат да се превъзпитат и да поемат по правия път. Всеки човек е отговорен за действията си и трябва да понесе наказанията си.

Първото социално пространство е семейството, където всеки индивид се възпитава [Колева, Д., Ж. Калиф, М. Грудева 2018, с. 359]. То е микрообщество, което дава знания и ценности, необходими за интеграцията на детето в глобалното социално пространство. В семейната среда се формират ценности: възпитание в нравственост; добронамереност; уважение към училище. Детето усвоява понятия за дълг, принадлежност, съвест, отговорност, модели на поведение. Говори му се кое е добро и лошо, кое е правилно и неправилно.

Ако трябва да направя анализ за родителите на престъпниците, ще стигна до извода, че семействата им са без нравствени ценности. Не съм морален съдник. Смятам, че и обществото трябва да реагира за всяка несправедливост. За съжаление, хората в с. Сеслав проявяват апатия и безразличие и си казват: „Той е човек от селото. Не трябва да го предаваме!“³.

Семейство с високо равнище на нравственост възпитава детето си в уважение към училището. В тази връзка ще обърна внимание на следващия проблем – просветата.

Образованието

В предходното изследване за с. Сеслав писах, че първото турско училище се е намирало до джамията. Там са обучавали на арабски език

³ O köy insanı. Onu elle veremeylim.

[Куртчу, С. 2022, с. 223]. Трудно е да намеря писмени свидетелства от онези далечни времена, затова се опирам на устни разкази (респ. № 6).

В разговор с възрастни хора разбрах, че първото българско училище е открито през 1918 г. с учител Янаки Стоилов от гр. Исперих (респ. № 2). Намирало се е в края на селото в посока западно от кладенеца, наричан Кара Мустафа.

Интересна е летописната книга на училището, водена грижливо от 14 март 1947 до 31 май 1980 г. [ДА – Разград, ф. 878, оп. 1, а.е. 45, л. 3]. Намерих интересни биографични данни за Пантелей Игнатов Димитров, първия директор на училището. Роден е на 24 юли 1891 г. в гр. Тутракан. През 1911 г. завършва Педагогическото училище в Силистра. От 15 септември 1922 г. започва педагогически стаж в с. Сеслав. Като главен учител Пантелей Игнатов съдейства да се отпуснат 112 дка земя на училището [ДА – Разград, ф. 878, оп. 1, а.е. 45, л. 3].

Имах щастието да уча в началното училище в с. Сеслав. Това бяха най-хубавите и невинни години от моя живот. Бяхме сплотен и задружен клас. Уважахме и обичахме учителите си и благоговеехме пред тях. И днес помня нашия директор – Цветан Димитров Цветков. Сега съм старши учител в ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ и имам 26 години педагогически стаж.

Какво е образованието в с. Сеслав?

През 2024 г. населението на селото е 729 души, от които 15 са с висше образование, 40 – със средно образование, 30 – с основно образование, 30 – с начално образование, 614 са неграмотни. Тези данни показват, че образователното ниво на местните жители е ниско⁴.

В съвременния глобален свят съществуват различни културни групи с различни характеристики [Игликина-Мирчева, В. Мултикултурализмът и предизвикателствата пред образователната среда..., pass.]. В първите дни в училище децата от турски и ромски произход се изправят пред трудности, произтичащи от неразбирането на българския език. Както установява в проучването си Игликина-Мирчева, учебните програми за начален етап не са съобразени с трудностите в работата на учителя с учениците, които в ежедневната речева практика си служат главно със своя майчин език и слабо владеят или въобще не владеят български [Игликина-Мирчева, В. Мултикултурализмът и предизвикателствата пред образователната среда..., pass.]. Същевременно това налага учителите да прилагат нови форми и средства, които да подпомогнат усвояването на българския език и развиването на уменията за неговата правилна употреба в основата на покриването на необходимия образователен минимум, да провеждат допълнително индивидуално обучение в отсъствието на методика и съответни учебни помагала. В специализираната литература с

⁴ Данните са приблизителни.

основание се изтъква нуждата от разработване на адекватна методика и учебни помагала, съобразени както с образователните изисквания, така и със специфичните образователни възможности на децата билингви. В ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ в класните стаи се работи в условията на билингвизъм. В интервю за в. „Екип 7“ споделих, че е предизвикателство да се възпитават ученици от различни етноси. В Сеслав турците и ромите мюсюлмани говорят на различни езици и това поражда затруднения в социалната комуникация. Когато официалният език не се владее от учениците – билингви, учителите са в изключително трудна ситуация. Взаимодействието с деца и родители, които не знаят български език, е проблем и за учителя, и за обществото. Учениците нямат интензивни контакти с българи на тяхната възраст. Когато постъпват в училище, те имат сериозни езикови проблеми [Куртчу, С. Когато учениците на владеят официалния език..., pass.]. Дотук набелязах само част от проблемите на децата, които не владеят българския език.

Метафорично казано, като слънчев лъч сред мрака проблясва един ученик от IV клас, който въпреки двуезичието се справя отлично по всички учебни предмети. В разговор с неговата класна добих представа за неговия характер (респ. № 10). Т. А. е от турски произход, проявява любознателност, произхожда от добра семейна среда. Участва във всички рецитали и мероприятия в училище. На изпитите за национално външно оценяване за IV клас по Български език и литература ученикът постигна отличен успех, а по математика – много добър. Това постижение е показател, че когато се полагат усилия в училището и в семейството се постига напредък. Родителите на Т. А. са доволни от начина на преподаване на учителите и не възнамеряват детето им да учи в друго населено място.

В статията „Децата на с. Сеслав – настояще и бъдеще“ [Куртчу, С. 2019, с. 233] отбелязах негативната тенденция някои родители да не изпращат децата си в целодневна детска градина „Щастливо детство“ и ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ в с. Сеслав, а да ги записват в близките детски градини и училища в гр. Кубрат. От Община Кубрат се предоставя училищен автобус за ученици от VIII до XII клас. Какви са мотивите на родителите? Обосновават се със следните причини: слетите паралелки, недобро владеене на български език и „лошата среда“ в селското училище. Чуват се коментари, че определен учител от ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ не отговаря на „техните критерии“ за педагог [Куртчу, С. 2019, с. 233]. Добавям още един мотив: добра финансова сигурност на родителите. Учителите в ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ са завършили педагогическо образование. Кои са причините за пътуващите ученици от I, II, III, IV клас? Корените се откриват в семейството. Родителите са с начално и основно образование.

Ниският социален статус влияе върху развитието на децата. В домовете не се гледа Българска национална телевизия, не се чете художествена литература, нито периодичен печат. Детската градина и училището

са местата, където детето се среща с книгата и възприема нормите на поведение в обществото.

На битово равнище хората си говорят на турски и ромски език. Възрастното мюсюлманско население и значителна част от младото поколение не владеят български език. В магазините и на улицата говорят на диалект. Моите наблюдения за ромките и туркините е, че в семейната среда се общува на турски език. В някои ромски семейства под влияние на турските сериали, комуникацията се осъществява на турски език. Например в магазина чувам изразите: *Napiyon? Nasılsın ?* (В значение на: Какво правиш? Как си?). Тези речеви формули са характерни за гражданите в Турция.

Параклисът и джамията в селото

В селото съществуват два молитвени дома – джамия и параклис. Изповядват се две религии: ислям – суфизъм и християнство – източно православие. Няма информация за датата на откриване на молитвения дом на мюсюлманите [Куртчу С. 2022, с. 227] (ил. 1.). Параклисът „Св. Петър и Павел“, някога заемал важно място в живота на християните, сега е празен (ил. 2.). Липсват данни за откриването му.

В календарните празници на турците и ромите мюсюлмани съществуват прилики. Двете групи празнуват Рамазан и Курбан байрам, Хедрелез (турци) или Едрелез (роми мюсюлмани) [Куртчу, С. 2019, с. 232]. Според вероизповеданието двете групи изпълняват религиозните обичаи.

Ислямската религия отдава голямо значение на единството и сплотеността [Норми на добро поведение в джамията..., pass.]. В с. Сеслав се изпълняват обеден, вечерен, петъчен намаз и два байрамски намаза – на Рамазан и Курбан байрам⁵.

По случай възпоменание на мюсюлмани се канят самоуки-жени ходжи и се провежда мевлид. Представлява молитва на песен, в която се споменава мъртвият и неговите добродетели, както и на починалите по-рано покойници от рода [Куртчу, С. 2022, с. 227]. Присъстват близки и съседи. Носят се сладки и безалкохолни напитки на семейството на починалия. Преди молитвата главната ходжа чете молитва и споменава имената на покойниците като пожелава благоденствие на потомците.

В селото се оформят две групи сред жените, самоуки ходжи. Религиозните лица превръщат препитанието си в доходоносен бизнес и сами определят тарифите за мевлиди: „Какви са тези ходжи, само чакат някой да умре и да ходят на мевлиди!“ (респ. № 13). Когато почине мюсюлманин, седем вечери се четат молитви за покой на душата на починалия (*tebareke*). На ходжите се осигурява транспорт до дома на починалия. Лице от женското съсловие се възприема като религиозно гуру и отпра-

⁵ Намаз означава ‘молитва’.

вя остри забележки на подчинените самоуки ходжи по време на религиозните обичаи. Необходимо е да се проявява разбирателство и уважение сред тяхното съсловие.

Ходжите превръщат религията в печалбарство. Не се проверяват от представители на Районно мюфтийство (РМ) – Разград. Религиозните лица не са посещавали духовни мюсюлмански училища. Настоящият ходжа в с. Сеслав е назначен на длъжност от РМ – Разград със заплата 250 лв. (респ. № 9). Ако е завършил необходимото образование и е висококвалифициран, заплата му ще бъде около 900 лв. Споменавам тези факти, защото ходжата получава фиксирана заплата от РМ – Разград. Секретарят на мюсюлманското настоятелство в с. Сеслав ми довери, че когато се чете молитва (*esela*), която да възвести настъпилата смърт, ходжата иска от семейството на починалия 15 лв. (респ. № 9). За да се чете погребална молитва (*cenaze namazi*) ходжата получава висока сума.

Мюсюлмаските гробища се използват от турци и роми мюсюлмани. В последните години ромите проявяват явна етническа омраза и нетолерантност, като погребват покойниците си не по ред, а в края на гробищния парк. Показват, че искат да се отделят от турците. „Не знам кой им мъти мозъците“ (респ. № 9). Преди ходжа беше О. И., етнически турчин, но се разболя и се оттегли. След като се възстанови, отново поиска да е ходжа. Неговата длъжност се предава по наследство, баща му е бил ходжа и синът му продължава традицията. Но председателят (ром мюсюлманин) на настоятелството се застъпи за своя чичо ходжа и произнесе груби думи: „15 години бяхме след турците. Нека сега ние да бъдем начело в джамията“⁶. Сред ромите живеят мъже, които не харесват настоятелството в с. Сеслав и изпълняват религиозните обичаи в джамията в гр. Кубрат.

В последните две години се забелязва 9–10 годишни деца да призовават за молитва, пеейки езан⁷. Те са обучавани от мъже – самоуки ходжи. Наизустяват молитви от Корана с турски букви. Срещат се случаи, при които деца крещят от микрофона на джамията. Смятам, че тези действия са против каноните на религията.

В някои мюсюлмански села липсват мъже и жени завършили духовно мюсюлманско училище. Моята братовчедка ми разказа, че на погребението на баща ѝ, ходжата бил възрастен мъж и забравял молитвите. Родственицата ми завърши духовното училище в Русе и има познания по турски и арабски език. Скоро една възрастна жена я помолила да я учи на арабски. Братовчедка ми отказала под претекст, че е омъжена жена и има много задължения. Тя прибави, че младите нямат желание да изпълняват религиозни обичаи.

⁶ Son on beş sene hep gacolar ilerleydi. Camide biz ilerde olalım.

⁷ Езан в ислямската религия представлява призив към молитва.

С болка на сърцето ще споделя, че на погребението на моя любим в Разград (18 септември 2022 г.) в джамията „Ахмед бей“, Разград, районният мюфтия Мехмед Аля изпълни погребална молитва (*cenaze namazi*). Съгласно каноните на исляма се изпълниха правилно погребалните обичаи.

Забавленията

В с. Сеслав липсват развлечения за млади и възрастни. Нуждата от кафене принуждава младежите да се събират в двора и градинката на училището, но не спазват определени правила на поведение и замърсяват околната среда.

В читалището не са създават занимания по интереси в областта на спорта, изобразителното изкуство и литературата. През 1988/1989 г. съществуваше футболен отбор „Белите орли“, ръководен от г-н Йорданов. Днес младите бездействат по улиците и по пейките. Местната власт е равнодушна към здравословния начин на живот.

Необходимо е екип от ръководители, които да създадат детска-юношеска школа, база, инвестиции и треньори. Това е един въображаем, не-реализиран план.

През лятото единственото развлечение са турските и ромските сватби. Канят известни оркестри и фолк певци – Роксана и Тони Стораро.

Ето какво сподели Д. (респ. № 5), която живее в Турция: „Виждам голям проблем в хората. Употребяват голямо количество алкохол. Забелязвам, че хората не работят. Ако работят, ще имат по-добро бъдеще. А те се задоволяват с малкото. Моят мъж по професия е полицаи. За да живеем добре, работи извънредни смени. Смятам, че ако живее в България, ще може да си купи къща и кола.“

Липсата на развлечения принуждава хората да се разхождат до центъра и да си купят кафе от машината. „Не можеш спокойно да си изпиеш кафето. Намират се двама, които ще поискат да им купят алкохол, да им дам 2 лв. или 1 цигара. Не мога да ги разбера. Какво е това възпитание? Ходят на работа и пак просят. Иди в съседното село Беловец и ще видиш, че деца и възрастни са по барчетата. Някой си е поръчал кафе, друг сладкиш. Чудя се, защо е така в Сеслав?“ (респ. № 17). Жителите на селото с болка на сърцето споделят притесненията си от алкохолиците. Някои смятат, че трябва постоянно полицейско присъствие в района, за да имат уважение пред служителите на властта.

Болните и неразрешимите проблеми

Нека да обърнем поглед към миналото. Връщам се в далечната 2005 г., когато моята баба ме омагьоса с разказите за семейните обичаи, традициите и истинските ценности. Необходимо е да се направи този преход от миналото, за да се види настоящето.

Ромите били много бедни и се препитавали с милостиня и варджийство. Те са преобладаващо население и от близо 20 години кметският

пост се заема от представител на техния етнос, ходжата и общинският съветник също са роми. Очевидно е, че те доминират, а турците и българите са малцинство.

Кметът не съдейства на хората за решаването на проблемите им. Жителите на селото са принудени сами да косят тревните площи пред домовете си. Някои възрастни жители имат нужда от помощ, но са забравени от местната власт.

Голям проблем са бездомните кучета. Плашат децата и възрастните и причиняват безпокойство и шум. Отново се среща безразличието на кмета. Някои агресивни кучета имат стопани, но се разхождат безцелно по улиците. Оправдават се с обстоятелството, че кучето е скъсало синджир си. Когато собственикът на животно не може да полага грижи за него, е нужно да го предаде в приют или нов собственик, който да го отглежда в съответствие с физиологичните и поведенческите му особености.

Чешмите, някога създадени с голямо усърдие, днес тънат в нечистота, смрад и боклуци [Куртчу, С. 2021, с. 376]. Необходимо е местната власт да реагира: да се напишат табели, които да накарат гражданите да съхраняват местните чешми. Плачевно е състоянието на дядо Касимовата чешма, която тече слабо [Куртчу, С. 2021, с. 375]. Някога дядо Касим построил чешма за своите съселяни, а днес е забравено делото му.

На местно ниво не се провеждат общоселски събрания по злободневни проблеми. Не се спазват установени обществени порядки. Голям е проблемът с битовия алкохолизъм.

Местната власт подхожда политически към населението. Някои разказват, че „някои били водачи на ромските партии и мразят турците. А сега се обединяват с първенците...” (респ. № 2). Отново се проявява етническа нетолерантност.

Голям е проблемът с разбитите улици. В селото определени улици са асфалтирани, а други са в лошо състояние. За съжаление, на общинско ниво се решава кои улици ще бъдат поддържани. Някои респонденти казват, че местната власт ги дели на партиен принцип: „Като не симпатизираме на определена партия, няма да има асфалт за нас“ (респ. № 11). Жителите разказват, че в съседното село Беловец пред домовете на хората са засадени красиви цветя и прилича на цветна градина.

Забелязва се лоша хигиена по главните улици (респ. № 16). Кметът на селото не може да осъществи контрол върху работниците, назначени по програма за заетост. Контейнерите са препълнени, неизвозените от дни отпадъци са потресаваща гледка. Сметосъбиращата фирма не изпълнява задълженията си. Хората гласно изразяват възмущението си, но не смеят да сигнализират за нередности.

Материалното състояние на населението се подобри, но липсва елементарно възпитание в нравственото поведение на микрообщество-

то. Масово собственици на леки автомобили паркират по тротоарите, което пречи на пешеходците.

Друг проблем е липсата на транспорт до близкия град Кубрат. Възрастните разказват, че е много трудно да се пътува за медицинско направление до с. Беловец, а впоследствие до гр. Кубрат, за да се купят лекарствата. Необходимо е личният лекар да съдейства на нуждаещите.

С. Ю. споделя: „Не виждаш ли, малолетни карат коли, други употребяват наркотици. Всеки го знае в публичното пространство“ (респ. № 9). Дали ще се пробуди обществото?! Дали ще има някаква промяна? Обществото в с. Сеслав мълчи и търпи. Някои се страхуват да не им се случи нещо лошо, други са свикнали с робско съзнание.

В селото липсва културен живот. Както споменах моята майка Атче Куртчу е дългогодишен секретар и библиотекар на Читалище „Просвета – 1936“ с. Сеслав. През годините се организират самодеен състав, детски и танцови групи. Атче Куртчу иска да търси информация за определени личности в интернет. Смятам, че ако се организират курсове за компютърна грамотност за възрастни, мама ще се запише. В селото липсва пенсионерски клуб към читалището. „Би било хубаво, ако всяка седмица се организира мероприятие в читалището“ (респ. № 1). За съжаление не се случва. Самодейците в читалище „Пробуда“ са учениците от ОУ „Св. св. Кирил и Методий“. Тяхната дейност не се отъждествява с тази на истинските дейци на изкуството.

Днес на събора децата танцуват с неподходяща хореография, на фона на чалга музика. Искам да изтъкна, че участниците получават парично възнаграждение от кмета. Това е вредна практика, която стимулира подрастващите да участват в мероприятия. Променя се ценностната система. Танците нямат никаква естетическа стойност.

Заклучение

Представих миналото и настоящето на малкото село. Набелязах основни проблеми. Важно е жителите на населеното място да владеят официалният език в страната. Българският език според Конституцията е официален език в Република България [**Конституция на Република България...**, pass.]. Това е езикът на обучение в училище, институциите, на средствата за масово осведомяване. Най-често това е език на професията, упражнявана от индивида в обществото. Това е език на междуличностните и межкултурните контакти между различни етноси в България [**Ангелова, Т.** Ролята на обучението по български език..., pass.].

Задължително е родителите с нисък образователен ценз да се образоват чрез програма за ограмотяване. Грамотността на възрастните е един от значимите фактори за развитие на всяко общество. От първостепенна важност е осигуряването на достъп до курсове за ограмотяване на възрастни и на подходяща среда за компенсиране на проблемите в гра-

мотността [Процедура BG05M20P001-3.004..., pass.; Проведен е втори информационен ден по процедура..., pass.]

За да се опознае културата на другите етноси е необходимо да се провеждат мероприятия в областта на обичаите и традициите, фолклора, кулинарията. Това са правилните стъпки, за да се установи дух на толерантност между етнокултурните групи, на уважение към различните духовни и културни ценности и традиции.

ЛИТЕРАТУРА/ REFERENCES

Архивни източници/ Archival sources

ДА – Разград – Държавен архив – Разград, фонд 878. [Darzhaven arhiv – Razgrad, fond 878.]

Публикации/ Publications

Бейрулла, И., А. Азизоглу 1994 – Ибрахим Бейрулла, Азиз Азизоглу. Практически турско-български речник. София: Дениз, 1994. [Ibrahim Beyrulla, Aziz Azizoglu. Prakticheski tursko-balgarski rechnik. Sofia: Deniz, 1994.]

Кальонски, А. 2007 – Алексей Кальонски. Юруците. София: Просвета, 2007. [Aleksey Kalyonski. Yurutsite. Sofia: Prosveta, 2007.]

Куртчу, С. 2019 – Севим Куртчу. Децата на с. Сеслав – настояще и бъдеще. – В: Градиво за изследване на детето, децата, детството. Кн. II. Съст. Маргарита Карамихова, Борислава Петрова. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2020, 197–214. [Sevim Kurtchu. Detsata na s. Seslav – nastoyashte i badeshte. – V: Gradivo za izsledvane na deteto, detsata, detstvoto. Kn. II. Sast. Margarita Karamihova, Borislava Petrova. V. Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2020, 232–233.]

Куртчу, С. 2021 – Севим Куртчу. Спомени за трудовите обичаи и обреди в с. Сеслав – В: Известия на Регионалния исторически музей. Т. III, 2021, 375–376. [Sevim Kurtchu. Spomeni za trudovite obichai i obredi v s. Seslav – V: Izvestiya na Regionalniya istoricheski muzey. T. III. Razgrad, 2021, 375–376.]

Куртчу, С. 2022 – Севим Куртчу. Етноложко изследване за с. Сеслав, Кубратско – В: Брактът, семейството, родът, обществото: аспекти, проблеми, научни възгледи и интерпретации. Сборник в чест на 65-годишнината на проф. днк Маргарита Карамихова. Съст. Петя Банкова. В. Търново: Фабер, 2022, 216–223. [Sevim Kurtchu. Etnolozhko izsledvane za s. Seslav, Kubratsko – V: Brakat, semeystvoto, rod, obshtestvoto: aspekti, problemi, nauchni vazgledi i interpretatsii. Sbornik v chest na 65-godishninata na prof. dnk Margarita Karamihova. Sast. Petya Bankova. V. Tarnovo: Faber, 2022, 216–223.]

Колева, Д., Ж. Калиф, М. Грудева 2018 – Даниела Колева, Женья Калиф, Маринела Грудева. Семейството като важен фактор за възпитанието и социализацията на детето – В: Варненски медицински форум. Т. VII, прил. 4, 2018, 359–364. [Daniela Koleva, Zhenya Kalif, Marinela Grudeva. Semeystvoto като vazhen faktor za vazpitaniето i sotsializatsiyata na deteto – V: Varnenski meditsinski forum. T. VII, 2018, pril. 4, 2018, 359–364.]

Мичев, Н., П. Коледаров 1989 – Николай Мичев, Петър Коледаров. Речник на селищата и селищната имена в България 1878 – 1987. София: Наука и изкуство, 1989. [Nikolay Michev, Petar Koledarov. Rechnik na selishtata i selishtnata imena v Balgaria 1878 – 1987. Sofia: Nauka i izkustvo, 1989.]

Родев, Ц. 1981 – Цончо Родев. Мечът на непримиримите. София: Български писател, 1981. [Tsoncho Rodev. Mechat na neprimirimite. Sofia: Balgarski pisatel, 1981.]

Цветкова, Б., А. Разбойников 1972 – Бистра Цветкова, Анастас Разбойников. Турски извори за българската история. Т. III. София: Изд. на БАН, 1972. [Bistra Tsvetkova, Anastas Razboynikov. Turski izvori za balgarskata istoria. T. III. Sofia: Izd. na BAN, 1972.]

Интернет базирани източници/ Internet Sources

Ангелова, Т. Ролята на обучението по български език... – Татьяна Ангелова. Ролята на обучението по български език за интегрирането на ученици двуезична среда. [Tatyana Angelova. Rolyata na obuchenieto po balgarski ezik za integriraneto na uchenitsi dvuezichna sreda.] – <https://liternet.bg/publish/tangelova/roliata.htm> (достъпен: март 2003).

ДГС Сеслав... – ДГС Сеслав. [DGS Seslav.] – <https://dgsseslav.scdp.bg/za-nas/predstavuane> (достъпен: януари 2011).

Земеделска кооперация „Сеслав“... – Земеделска кооперация „Сеслав“. [Zemedelska kooperatsia „Seslav“.] – <https://paragal.bg/eik/826042459/624e> (достъпен: януари 2011).

Игликина-Мирчева, В. Мултикултурализмът и предизвикателствата пред образователната среда... – Весела Игликина-Мирчева. Мултикултурализмът и предизвикателствата пред образователната среда. – Продължаващо образование. Т. 19, 2024. [Vesela Iglkina-Mircheva. Multikulturalizmat i predizvikelstvata pred obrazovatelna sreda. – Prodalzhavashto obrazovanie. T. 19. 2024.] – <https://diuu.bg/emag/8063/3/> (достъпен: януари 2024).

Конституция на Република България... – Конституция на Република България [Konstitutsiya na Republika Bulgariya.] – <https://www.parliament.bg/bg/const> (достъпен: юни 2021).

Куртчу, С. Когато учениците не владеят официалния език... – Севим Куртчу. Когато учениците не владеят официалния език, учителите са в изключително трудна ситуация. [Sevim Kurtchu. Kogato uchenitsite ne vladeyat ofitsialniya ezik, uchitelite sa v izklyuchitelno trudna situatsiya.] – <https://equip7.bg/2021/04/06/sevim-kurtchu-kogato-detsata-ne-vladeyat-ofitsialniya-ezik-uchitelite-sa-v-izklyuchitelno-trudna-situatsiya/> (достъпен: април 2021).

Норми на добро поведение в джамията... – Норми на добро поведение в джамията. [Normi na dobro povedenie v dzhamiyata.] – <https://www.grandmufti.bg/bg/up-to-date/novini/1770-normi-na-dobro-povedenie-v-dzhamiyata.html> (достъпен: януари 2024).

Национален регистър на населените места... – Национален регистър на населените места. [Natsionalen registar na naselenite mesta.] – <https://www.nsi.bg/nrnm/reports/units-details-by-event/4275> (достъпен: януари 2024).

Население по етническа принадлежност... – Население по етническа принадлежност, статистически райони и области към 7.09.2021 г. [Naselenie po etnicheska prinadlezhnost, statisticheski rayoni i oblasti kam 7.09.2021 g.] – https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/result.jsf?x_2=2002 (достъпен: септември 2021).

Проведен е втори информационен ден по процедура... – Проведен е втори информационен ден по процедура „Ограмотяване на възрастни – 2“. [Proveden e втори informatsionen den po protsedura „Ogramotyavane na vazrastni – 2“.] – <https://sf.mon.bg/?go=news&p=detail&newsId=940> (достъпен: март 2021).

Процедура BG05M20P001-3.004... – Процедура BG05M20P001-3.004 „Ограмотяване на възрастни – фаза 1“ е отворена за кандидатстване. [Protседura BG05M20P001-3.004 „Ogramotyavane na vazrastni – faza 1“ e otvorena za kandidatstvane.] – <https://sf.mon.bg/?go=news&p=detail&newsId=377> (достъпен: юни 2016).

Списък на респондентите:

1. Атче Шевкъ Куртчу – (р. 1948 г.), туркия, ислям, сунизъм
2. Вели Ибрям Адем – (р. 1945 г.), турчин, ислям, сунизъм
3. Гюлзар Бекирова Салиева – (р. 1962 г.), туркия, ислям, сунизъм
4. Гюлтен Ибрям Мехмед – (р. 1945 г.), туркия, ислям, сунизъм
5. Джейлян Йозчелик – (р. 1993 г.), туркия, ислям, сунизъм
6. Мергюл Мехмедова Феимова – (р. 1989 г.), уста миллет, ислям, сунизъм
7. Назмие Мустафова Сюлейманова – (р. 1951 г.), уста миллет, ислям, сунизъм
8. Осман Искендер Ибрям – (р. 1945 г.), турчин, ислям, сунизъм, ходжа
9. Севджан Ибрахимов Феимов – (р. 1977 г.), уста миллет, ислям, сунизъм
9. Севнур Ибрахим Юмер – (р. 1965 г.), туркия, ислям, сунизъм
10. Семра Скендер Куртчу – (р. 1968 г.), туркия, ислям, сунизъм
11. Сибел Севгинова Съдкьева – (р. 1989 г.), туркия, ислям, сунизъм
12. Сялбие Хасанова Керимова – (р. 1968 г.), туркия, ислям, сунизъм
13. Тезгюл Сабриева Селим – (р. 1970 г.), туркия, ислям, сунизъм
14. Шенгюл Адем Реджеб – (р. 1966 г.), туркия, ислям, сунизъм
15. Шенол Федаи Керим – (р. 1966 г.), турчин, ислям, сунизъм
16. Юлиян Светлинов Асенов – (р. 1989 г.), ром, ислям, сунизъм

Съкращения

ДГС „Сеслав“ – Държавно горско стопанство „Сеслав“

ЗК „Сеслав“ – Земеделска кооперация „Сеслав“

МЗ-3072 – Министерска заповед № 3072

НСИ – Национален статистически институт

Ил. 1. *Джамията в с. Сеслав*

Ил. 2. *Параклисът „Св. св. Петър и Павел“*